

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра педагогіки музичної освіти і виконавського мистецтва

Фекете Янош Іванович

**ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ХУДОЖНЬОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ
В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРИ НА ТРУБІ**

Дипломна робота
ОС «Магістр»

Науковий керівник:
к.пед.н., доцент Гаснюк В.В.

Допустити до захисту:
завідувач кафедри педагогіки музичної
освіти і виконавського мистецтва
д.пед.н., доцент Попович Н.М.

«___» _____ 2019 р.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра педагогіки музичної освіти і виконавського мистецтва

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до дипломної роботи
ОС «Магістр»

на тему: «**ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ХУДОЖНЬОЇ
ІНТЕРПРЕТАЦІЇ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРИ НА ТРУБИ**»

Виконавець: студент 2 курсу, групи ММ-2м (з)
спеціальності 025 «Музичне мистецтво»

_____ **Фекете Я.І.** _____

(прізвище та ініціали студента)

Керівник _____ **Гаснюк В.В.** _____

(прізвище та ініціали)

Рецензент _____ **Князєв В.Ф.** _____

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ	8
1.1. Інтерпретація як компонент музичної творчості.....	8
1.2. Структура художньої інтерпретації	16
1.3. Тенденції сучасного трубного виконавства	30
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ХУДОЖНЬОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРИ НА ТРУБИ	48
2.1. Діагностика стану сформованості інтерпретаційних умінь студентів- трубачів	48
2.2. Методичні основи процесу формування навичок художньої інтерпретації музикантів-виконавців у класі труби	59
2.3. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи	69
ВИСНОВКИ	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	87
ДОДАТКИ	95

ВСТУП

Актуальність дослідження. В сучасних умовах в Україні гостро постають проблеми гуманізації суспільства, відродження національної духовності, становлення гармонійної особистості. У розв'язанні цих проблем вагому роль відіграє рівень естетичної культури людини, її залученість до мистецького життя – потужного чинника формування чуттєвого світу особистості. За своєю масштабністю і складністю ці проблеми не мають простих рішень, проте вже сьогодні, використовуючи творчий потенціал мистецтва, зокрема музики, можна реально збагатити внутрішній світ людини, сприяти реформуванню її духовних орієнтирів. Це посилює актуальність розробки педагогічних технологій, здатних забезпечити виконання поставлених завдань. У їх розв'язанні вагомим значення набуває формування у майбутнього музиканта-виконавця навичок художньої інтерпретації.

Теорія виконавства відрізняється колом цікавих наукових концепцій: це питання інтерпретації творів, питання стильового аналізу, узагальнення практичних спостережень. Зрозуміло, що значний теоретичний потенціал щодо теми магістерської дипломної роботи мають дослідження, пов'язані із з'ясуванням інтерпретації, її структури, специфіки прояву в музиці і т. ін. Ці аспекти інтерпретації представлені в роботах О.Алексєєва, Є.Гуренка, Н.Корихалової, Ю.Кочнева, С.Кримського, М.Русяєвої, І.Рижкіна.

Аналізуючи інтерпретацію як компонент музичної творчості, не можна оминати мистецтвознавчі здобутки самих музикантів-композиторів і виконавців. Справжнім надбанням культури є музикознавчі роботи видатних європейських композиторів Ф.Ліста, Р.Шумана, Г.Берліоза, Р.Вагнера. Ще й до сьогодні мають не лише історико-культурне, а й теоретичне значення роздуми про музику, про завдання виконавського мистецтва і М.Глінки, і

П.Чайковського, і М.Лисенка, і В.Стасова, і І.Соллертинського і багатьох інших.

Віддаючи належне всім авторам, роботи яких тим чи іншим чином причетні до теми, яку ми вивчаємо, слід все ж виокремити ті численні питання, які потребують подальшого аналізу. Це, передусім, структура художньої інтерпретації, її функції у процесі донесення до слухача позиції композитора.

На жаль, виконавство на духових інструментах в Україні теж й досі залишається найменш висвітленою ділянкою музичного мистецтвознавства. Щоправда, останнім часом з'являються дослідження науковців, присвячені розробці питань теорії гри і методики викладання відповідно до специфічної природи духових інструментів, зокрема, флейти, фагота, труби, тромбона. Водночас інтерес дослідників так чи інакше спрямовується до питань розвитку певних виконавських шкіл на фоні загального процесу творчого розвитку музичної культури регіонів України в рамках духового виконавства, безпосередньо концертною та педагогічною творчістю відомих українських трубачів минулого і сучасності – М.Подгорбунського, В.Яблонського, М.Бердієва, І.Кобця та ін. (Київ); А.Жубра, В.Швеця, Я.Портного, Р.Наконечного та ін. (Львів); Л.Могилевського, М.Табакова, Г.Леонова, В.Луба (Одеса); Ф.Пархомова, Ф.Жогова, А.Родмана, Ю.Тарарака (Харків); Л.Степановського, М.Кормушина, В.Колесникова (Донецьк); В.Лисенка (Луганськ), П.Іванова (Дніпропетровськ).

Проте, слід відзначити, що музично-педагогічна наука сьогодні не має самодостатніх досліджень, які б обґрунтовували методики оптимального формування навичок художньої інтерпретації на трубі, що й зумовило вибір теми нашого дослідження: **«Формування навичок художньої інтерпретації в процесі навчання гри на трубі»**.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки трубачів у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – формування навичок художньої інтерпретації в процесі навчання гри на трубі.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці процесу формування навичок художньої інтерпретації в процесі навчання гри на трубі.

Реалізація поставленої мети передбачала розв'язання основних завдань дослідження:

- здійснити аналіз інтерпретації як компонента музичної творчості;
- обґрунтувати структуру художньої інтерпретації;
- розкрити тенденції сучасного трубного виконавства;
- здійснити діагностику стану сформованості інтерпретаційних умінь студентів-трубачів;
- обґрунтувати методичні основи, що забезпечать ефективність процесу формування навичок художньої інтерпретації музикантів-виконавців у класі труби.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань і досягнення мети дослідження застосовувався наступний комплекс методів: *теоретичних* – аналіз вітчизняних і зарубіжних філософських, психолого-педагогічних та мистецтвознавчих джерел для з'ясування стану розробленості означеної проблеми; *емпіричні* – педагогічне спостереження музично-виконавської й інтерпретаційно-творчої діяльності студентів з метою виявлення основних протиріч та недоліків у змісті, методах і формах навчально-творчої діяльності, експеримент (констатувальний та формувальний).

Методологічну та теоретичну основу дослідження складають засадничі положення сучасної естетичної науки щодо осмислення природи мистецтва, творчої особистості, специфіки творчого процесу, історії та теорії музики (М.Бахтіна, Л.Виготського, Н.Корихалової, Є.Назайкінського, Н.Очеретовської, С.Рапопорта, А.Сохора та ін.), праці з проблем художньої інтерпретації, стилю і полістилізму (дослідження Б.Асаф'єва,

В., Ю.Капустіна, В.Москаленка, С.Мальцева, Ю.Кочнєва та ін.), традицій і новаторства у виконавському мистецтві (розробки С. Фейнберга, С.Савшинського, В.Сирятського, К.Лопушанського, О.Катрич та ін.).

Експериментальна база дослідження - кафедра педагогіки музичної освіти і виконавського мистецтва Мукачівського державного університету.

Теоретичну базу дослідження становлять роботи вітчизняних та зарубіжних дослідників:

- з історії, теорії та практики виконавства на духових інструментах – В. Апатського, М. Беговатової, Л. Беленова, І. Віскової, Р. Вовка, Н. Жуланової, В. Іванова, В. Качмарчика, К. Квашніна, С. Левина, В. Олексія, А. Понькіної, В. Посвалюка та ін.;

- з історії, теорії та практики виконавства на трубі – М. Баланко, І. Гишки, А. Селяніна, Ю. Усова та ін.

Практичне значення дослідження. Загальні ідеї та положення щодо ролі особистості інтерпретатора (у різних аспектах його самоактуалізації) конкретизовані та розраховані на широке розповсюдження в різних сферах концертно-педагогічній діяльності сучасного виконавця. Матеріали дослідження, можуть бути використані в процесі розробки робочих навчальних програм та методичних рекомендацій з дисципліни «Основи виконавської інтерпретації», спецкурсів «Методологія наукового дослідження виконавського процесу», «Актуальні проблеми виконавської культури».

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження відображено у фаховій публікації: Фекете Я. Творче формування студентів у процесі інструментально-виконавської підготовки / Я.Фекете // Міжнародний науковий журнал «ОСВІТА І НАУКА» / ред. кол.: Т.Д. Щербан (гол. ред.); заст. гол. ред.: Jerzy Piwowarski; В.В. Гоблик. – Мукачево-Ченстохова: РВВ МДУ; Академія ім. Я. Длугоша, 2018. – Вип. 2(25). – С. 157-159.

Структура дипломної роботи складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (86 найменувань) та додатків.

ВИСНОВКИ

Таким чином, проведене дослідження дає нам змогу зробити наступні висновки:

1. Здійснений теоретичний аналіз інтерпретації як компонента музичної творчості довів, що художня інтерпретація – це процес, який складається з таких етапів пізнання: засвоєння продукту первинної творчості, створення власної виконавської концепції, репетиційної роботи, сценічно-публічного виконання. На кожному з етапів формується музично-виконавський досвід, накопичуються знання, поглиблюється художній тезаурус, вдосконалюються художньо-інтерпретаційні вміння, здібності, особистісні якості виконавця.

Визначено, що основними видами інтерпретації є:

- редакторська інтерпретація, підсумком якої є адаптований до нових виконавських вимог варіант нотного тексту музичного твору;
- виконавська інтерпретація, яка втілюється в музичному звучанні нового «прочитання» твору;
- композиторська інтерпретація, що характеризується музичною переробкою художнього матеріалу іншого твору чи його фрагмента;
- музикознавча інтерпретація (наукова та художня), яка виражається в описах музики засобами вербальної чи будь-якої іншої немусичної мови; для наукової характерне тяжіння до точності, однозначності вербальних чи виражених іншими немусичними мовами характеристик; для художньої – образність і можлива смислова «розмитість» вербальних значень.

2. Узагальнюючи підходи й положення щодо внутрішнього змісту й структурних особливостей художньо-інтерпретаційного процесу, ми робимо висновок, що здатність до музично-інструментальної інтерпретації передбачає:

- розуміння інтерпретатором-виконавцем сутності музичного твору, осмислення та осягнення його художньо-інтонаційного смислу;
- здатність до індивідуально-творчої інтерпретації музичного твору;
- володіння технікою художнього виконання;

– здатність творчо мобілізувати характерологічні вольові якості у процесі сценічно-виконавської діяльності.

3. Доведено, що кардинальне переосмислення виражальних можливостей труби, що зачіпає її інтонаційну, звукодинамічну, темброву природу і технологію виконавського процесу, сприяло появі цілого ряду нетрадиційних прийомів гри, які обумовлюють необхідність нових підходів до формування художньо-інтерпретаційних умінь виконавця-трубача.

Гра на препарованому інструменті, використання «сторонніх» мундштуків, імітація звуків природи, тварин, людини та їх комп'ютерна обробка представляють ті основні напрямки нетрадиційної техніки звуковидобування, які динамічно розвиваються в сучасному виконавстві на трубі. У технологічному відношенні нетрадиційні прийоми гри на трубі відрізняються особливостями їх освоєння на інструменті. Серед найбільш складних для практичного оволодіння виділяються перманентне дихання, мікрохроматика, гармонічні інтервали і акорди.

Інтерпретатора-трубача можна назвати артистом, що зобов'язаний бездоганно володіти виконавським потенціалом, що базується на засадах гіперскладної техніки.

Підсумовуючи аналітичні спостереження, можна дійти висновку, що завдяки широкому і послідовному зверненню композиторської думки до мідних духових інструментів і, зокрема, до труби, репертуар на сьогодні збагачується новим спектром засобів виразності, ансамблевими прийомами, колористикою. Яскрава темброва індивідуальність труби незмірно розширила естетичні обрії самого поняття камерності, подекуди наближаючи його до величі і могутності туттійних зон оркестрово-симфонічних творів, надаючи особливої прозорості і чіткості процесу формоутворення.

4. Вивчаючи стан сформованості інтерпретаційних умінь студентів-трубачів в процесі професійної підготовки нами було уточнено сукупність відповідних критеріїв і показників. У результаті було обрано наступні критерії і показники, обґрунтовано рівні сформованості художньо-інтерпретаційних

умінь студентів-духовиків. При виборі критеріальної бази дослідження було враховано структуру художньої інтерпретації.

На констатувальному етапі експерименту за всіма визначеними критеріями в рівнях сформованості художньо-інтерпретаційних умінь у студентів експериментальної та контрольної групи суттєвих відмінностей не виявлено. Низький рівень мотивації до вдосконалення художньо-інтерпретаційних умінь, відсутність у студентів системних знань з означеного поняття, нерозвиненість музично-виконавських, музично-інтелектуальних та артистичних умінь, переважання негативного досвіду музично-виконавської діяльності впливає на кінцевий результат сформованості виконавської майстерності майбутнього фахівця, а отже впливає на успішність його майбутньої професійної музично-виконавської та музично-педагогічної діяльності, що зумовлює необхідність реалізації спеціальної педагогічної роботи у цьому напрямі.

5. Аналіз проведеної роботи свідчить, що реалізація науково обґрунтованих методичних підходів позитивно вплинула на рівень сформованості художньо-інтерпретаційних умінь у студентів-духовиків в експериментальній групі. Вищезазначені методи допомогли розв'язанню проблеми взаємодії викладача і студента у процесі створення інтерпретації музичного твору. Так, в експериментальній групі кількість студентів із досконалим рівнем сформованості художньо-інтерпретаційних умінь збільшилась на 28,4%, а в контрольній групі – лише на 2,6%. Водночас кількість студентів, у яких виявлено низький рівень сформованості виконавської майстерності, зменшилась в експериментальній групі на 17,3%, а в контрольній – на 4,2%.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів визначеної проблеми. Подальшого наукового пошуку потребують такі питання, як технологія формування інтерпретаторських умінь в умовах ансамблевої та оркестрової гри, урахування особливостей процесу формування виконавської майстерності студентів-трубачів із різним рівнем музичної підготовки.



МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>